

2015-09-14

Justitiedepartementet
Enheten för fastighetsrätt och associationsrätt
103 33 Stockholm

Departementspromemorian Ett ändamålsenligt minoritetsskydd (Ds 2015:25)

(Ju2015/4144/L1/L1)

Sammanfattning

Bolagsverket ser positivt på de förenklingar och förtydliganden i minoritetsskyddsreglerna som föreslås. Bolagsverket tillstyrker förslaget om att med- respektive minoritetsrevisor och särskild granskare ska kunna utses utan att frågan dessförinnan måste ha behandlats på en stämma.

Bolagsverket avstyrker förslaget om aktieägarers ersättningskyldighet för granskningskostnader. De föreslagna reglerna kan enligt Bolagsverkets uppfattning riskera att motverka syftet med, och möjligen försvaga, minoritetsskyddet.

Bolagsverket avstyrker de föreslagna förändringarna avseende vem som kan utses till granskare. De föreslagna reglerna kan enligt Bolagsverkets uppfattning bland annat riskera att försvåra möjligheten att hitta lämpliga granskare.

Bolagsverket anser att i stort sett samma överväganden kan göras för föreningar som för aktiebolag. Förändringarna för dessa associationsformer bör därför följas åt. Bolagsverket delar också utredarens uppfattning att uppgiften att förordna särskild granskare bör kvarstå hos Bolagsverket.

Bolagsverket tillstyrker förslaget om ändringar av formen för prövning av inlösentvister.

2 Särskild granskning

2.3.2 Beslut om särskild granskare

Bolagsverket tillstyrker förslaget om att en särskild granskare ska kunna utses utan föregående beslut på stämma. Förslaget kan få till följd att det blir svårare för en majoritetsägare eller en styrelse att hindra minoriteten från att utnyttja sitt lagstadgade

minoritetsskydd på det sätt som beskrivits i utredningen. Även Bolagsverkets hantering av ansökningar om att förordna en särskild granskare kan komma att förenklas i de fall ansökan sker utan föregående stämma då bedömningen av om korrekt stämmobehandling skett i vissa fall varit svår att göra.

Bolagsverket anser också att det är viktigt att möjligheten att behandla frågan på en stämma kvarstår då det ger fler aktieägare eller föreningsmedlemmar möjlighet att bl.a. påverka utformningen av granskningstemat. I vissa fall kan de frågor som minoriteten vill granska besvaras redan på stämman och på så sätt undviks en kostsam granskning. Bolagsverket tillstyrker därför förslaget att möjligheten till stämmobehandling ska kvarstå.

2.3.3 Granskningstema m.m.

Den tid som granskningen avser

Bolagsverket anser att det är bra att det förtydligas i lagtexten vad ett förslag om särskild granskning ska innehålla samt vilken tid granskningen kan omfatta. Vad gäller innebörden av förslaget är dock Bolagsverkets uppfattning att den tid granskningen kan omfatta bör begränsas enligt nedan.

Den praxis som Bolagsverket hittills har tillämpat avseende tiden för granskning är att granskningen som längst kan omfatta tiden fram till bolagsstämmans eller föreningsstämmans beslut. De aktieägare eller föreningsmedlemmar som deltar på stämman har då möjlighet att överblicka vilken tid som förslaget omfattar när de lägger sin röst. Om en bestämmelse istället införs som innebär att granskningen som längst kan omfatta tiden till och med att granskaren utses hos Bolagsverket blir det svårt för aktieägare eller medlemmar att överblicka vad granskningen kan komma att omfatta. Detta gäller både då förslaget behandlas på en stämma och då ansökan görs direkt hos Bolagsverket. Detta får särskilt stor inverkan i de fall stämmobeslutet är taget långt tillbaka i tiden eller ansökan är underskriven långt innan ansökan lämnas in till Bolagsverket, eller då handläggningen av ärendet hos Bolagsverket drar ut på tiden av olika anledningar. Det innebär också att den granskare som tillfrågats inte på förhand kan veta exakt vilken tidsperiod denne kan komma att behöva granska, vilket i sin tur kan leda till att fler är tveksamma till att tacka ja till uppdraget.

Förslaget öppnar också upp möjligheten för minoritetsmissbruk. En aktieägare eller medlem som fått igenom ett stämmobeslut eller som fått tillräckligt många underskrifter på en ansökan till Bolagsverket kan ”spara” på beslutet eller begäran till en senare tidpunkt för att på så sätt få till en granskning av en längre tid utan att behöva samla minoritetskvalificerat stöd för detta.

Då granskningen omfattar en längre tid blir kostnaden normalt sett också högre. Den granskningskostnad som en aktieägare kan riskera att behöva stå för blir då högre i de fall ärendet drar ut på tiden. Det kan också vara svårt för en aktieägare att redan då ansökan lämnas in till Bolagsverket bedöma om granskning av tiden från stämmobeslut eller undertecknande av ansökan till tiden för förordnande av Bolagsverket är behövlig eller inte, och därmed hur stor risken är för att han eller hon blir ersättningskyldig.

Bolagsverket föreslår därför att granskningen inte får omfatta tid efter det att beslut fattats på en stämma eller, om ansökan görs utan föregående beslut på stämma, efter det att ansökan till Bolagsverket undertecknats av minst en sökande.

Granskningsintresset

Bolagsverket avstyrker förslaget om att förslaget om särskild granskning måste ange skälen för granskningen.

Nuvarande praxis innebär att granskningstemat måste innehålla något som objektivt kan vara av intresse för en aktieägare eller föreningsmedlem att få granskat, men att skälen normalt sett inte måste anges i förslaget eller i ansökan.

Bolagsverket anser att det är oklart vad syftet med förslaget är. Det framgår att tanken inte är att Bolagsverket inte heller i fortsättningen ska pröva lämpligheten av granskningen. Det framgår av författningskommentaren på sidan 83 att minoriteten endast behöver presentera ett skäl som är objektivt godtagbart, och inte de faktiska skälen för granskning. Detta kan knappast sägas bidra till att ge granskaren ledning i sitt arbete avseende vad minoriteten vill att granskaren ska fokusera på eller hur temat ska tolkas. Det vore också mycket långtgående att behöva avslå en ansökan om särskild granskning med ett tema som tydligt ligger inom aktieägarintresset enbart för att förslaget inte uttryckligen specificerade skälen för granskningen.

2.3.4 Val av granskare

Bolagsverket avstyrker förslaget avseende vem som kan utses till granskare. Bolagsverket föreslår istället att nuvarande hänvisning till de obehörighets- och jävsregler som gäller för revisorer, tillsammans med en bestämmelse om att granskaren ska vara lämplig för uppdraget, i fortsättningen ska utgöra de krav som en granskare måste uppfylla.

Bolagsverket utser i princip alltid revisorer eller advokater till granskare. Båda dessa yrkesgrupper står under tillsyn och omfattas också av ett yrkesetiskt ansvar. Detta tillsammans med jävsreglerna, obehörighetsreglerna och Bolagsverkets prövning av lämplighet torde även i fortsättningen vara tillräckligt för att försäkra att endast en person som är lämplig för det aktuella uppdraget utses till särskild granskare. En jämförelse kan också göras med bestämmelserna om likvidator, där det har ansetts tillräckligt att i lagtexten ange att den som utses ska vara lämplig för uppdraget. Minoriteten bör även fortsättningsvis kunna lämna förslag på särskild granskare. Då det är viktigt att minoriteten har förtroende för den granskare som utses anser Bolagsverket att verket även fortsättningsvis bör få fästa stor vikt vid minoritetens förslag.

Bolagsverket befarar att de föreslagna ändringarna kan leda till att det blir avsevärt svårare att hitta särskilda granskare. En styrelse som inte är nöjd med minoritetens förslag på granskare eller som vill förhålla ett beslut att förordna särskild granskare kan antas komma att ifrågasätta den föreslagna granskarens opartiskhet. Bolagsverket befarar också att det kommer att vara förenat med avsevärt större svårigheter för Bolagsverket att bedöma granskarens oberoende än att, som tidigare, endast bedöma om formellt jäv föreligger.

Bolagsverket har dessutom begränsade möjligheter jämfört med minoriteten att leta fram lämpliga granskare som är villiga att ta på sig uppdraget.

Slutligen kan det noteras att en särskild granskning inte får några rättsverkningar på det sätt som exempelvis det likvidatorn gör under en likvidation får. Då en granskare inte sköter sitt uppdrag, exempelvis genom att granska saker som ligger utanför granskningstemat eller orsaka onödiga kostnader, finns dessutom möjlighet för styrelsen att bestrida fakturan från den särskilda granskaren. Bolagsverket anser därför att en bestämmelse om att granskaren måste vara oberoende är överflödig.

2.3.5 Granskarens rätt till insyn

Bolagsverket har inget att erinra mot förslaget men noterar att det kan anses utgöra en inskränkning avseende vem som har upplysningsskyldighet. Detta då bolaget normalt sett företräds av styrelsen och begreppet ”bolaget” därför inte per automatik kan anses omfatta den verkställande direktören.

2.3.6 Granskning i dotterföretag

I de fall där ett bolag där särskild granskning begärs har en del av sin verksamhet förlagd i ett eller flera dotterföretag där minoriteten inte har något inflytande händer det att granskningstemat omfattar granskning av förhållandena i dotterföretaget. Bolagsverket är därför positiva till att det förtydligas att en särskild granskning även ska kunna avse förhållandena i dotterföretag samt att upplysningsskyldigheten även gäller för dotterföretaget.

2.3.7 Granskarens rätt till ersättning

Bolagsverket tillstyrker förslaget att reglerna om granskarens rätt till ersättning förs in i lagtexten. Bolagsverket avstyrker däremot förslaget om aktieägares ersättningsskyldighet.

En särskild granskare har redan idag rätt att få skäligen ersättning för sitt uppdrag. Det är bolaget eller föreningen som ska stå för dessa kostnader. Under en särskild granskning är det styrelsen som har störst möjlighet att påverka kostnaden för granskningen, exempelvis genom att vara behjälpliga med material. Styrelsen bör också redan i ett tidigt skede kunna hjälpa granskaren att bedöma om granskningen i något avseende är obehövlig, exempelvis genom att visa på att frågan redan avgjorts genom en dom som vunnit laga kraft. Enligt Bolagsverkets uppfattning kan det vara svårt för aktieägare att bedöma vad som är uppenbart obehövligt och därför kan leda till ersättningsskyldighet.

De nu föreslagna reglerna riskerar att medföra att minoritetsaktieägare väljer att inte ansöka om särskild granskning på grund av svårigheterna att dels bedöma risken för ersättningsskyldighet och dels beräkna och kunna påverka omfattningen av densamma. En styrelse som vill undvika granskning skulle redan i förväg kunna framföra krav på ersättning för granskning som ett påtryckningsmedel. Detta då en domstolsprocess om ersättningsskyldigheten kan vara mycket kostsam för den förlorande parten och bolaget

ofta är den kapitalmässigt starkare parten och har större möjligheter att ta en sådan risk. En sådan process kan också vara förknippad med bevisvärigheter och leda till spridd praxis runt om i landet.

Den nya bestämmelsen riskerar också att bli verkningslös i de fall minoriteten kommer överens om att en aktieägare som inte har förmåga att betala för granskningen ska göra ansökan och därmed utgöra en slags målvakt.

Slutligen vill Bolagsverket anföra att det missbruk av minoritetsskyddet som förslaget syftar till att stävja inte är ett utbrett problem. Av de ärenden som Bolagsverket hanterat sedan 1 november 2013 framgår att minoritetsägare inte begär att särskild granskare förordnas för en granskning som är uppenbart obehövlig.

2.3.8 Minoritetsrevisor

Bolagsverket tillstyrker förslaget av samma skäl som redovisats under punkten 2.3.2.

2.3.9 Tillämplighet på andra juridiska personer

Bolagsverket håller med om att reglerna i stort bör se likadana ut för aktiebolag och ekonomiska föreningar. Bolagsverket håller också med om att de föreslagna reglerna om ersättningskyldighet för aktieägare inte bör få någon motsvarighet för medlemmar i en ekonomisk förening.

3 Inlösen av minoritetsaktier

3.1 Formen för prövning av inlösentvister

Bolagsverket tillstyrker förslaget. Det är Bolagsverket som registrerar bolagsordningar och som kommer att pröva om en bolagsordning med de nya bestämmelserna kan registreras. Inga särskilda svårigheter kring den bedömningen förutses uppkomma.

3.5 Ersättning till den gode mannen

Bolagsverket har inget att erinra mot förslaget. Bolagsverket noterar dock att verket har begränsad praktisk möjlighet att vid utseende av god man väga in hur denne agerat under tidigare uppdrag. Det är inte alltid möjligt att avgöra om en god man tidigare agerat på bästa sätt på de handlingar som Bolagsverket kräver in vid utseende av god man.

4 Konsekvenser

Förslaget bedöms inte medföra några större förändringar i form av ökade kostnader eller ändrad handläggning av ärenden för Bolagsverkets del. Inför ett eventuellt ikraftträdande ska informations- och utbildningsmaterial anpassas internt och externt.

5 Författningskommentarer

5.1 Förslaget till ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Bolagsverket vill med anledning av kommentaren till 17 a § upplysa om att Bolagsverkets prövning hittills har begränsats till att pröva om granskningstemat till någon del är tillåtligt. Eventuella begränsningar, tolkningar och justeringar har ansetts ligga inom granskarens uppdrag. Bolagsverket anser inte att verket, såsom lagstiftningen ser ut och föreslås komma att lyda, varken kan eller bör delvis avslå en ansökan. Har beslutet fattats på en stämma så kan Bolagsverket inte ändra beslutets innebörd.

Övriga synpunkter

Bolagsverket vill framföra önskemål om vissa förtydliganden i lagtexten.

Avseende särskild granskare i aktiebolag och föreningar samt minoritetsrevisor och medrevisor ska förslaget på en stämma biträdas av en viss minoritet. Detta har lett till oklarheter gällande om lydelsen innebär att det krävs en omröstning på stämman eller om det räcker att förslaget läggs fram av en tillräcklig minoritet utan att någon faktisk omröstning följer. Om det är tanken så föreslår Bolagsverket att lagtexten ändras till att beslutet är giltigt om det fått stöd av en tillräcklig minoritet (jämför exempelvis 7 kap. 42 § aktiebolagslagen (2005:551)).

Vidare önskar Bolagsverket ett förtydligande i 8 kap. 2 och 17a §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar vad avser röstberättigade medlemmar. Denna regel gäller också för bostadsrättsföreningar. I bostadsrättsföreningar förekommer att flera medlemmar äger en andel gemensamt. En missuppfattning som då kan uppstå är att endast en av medlemmarna kan rösta på stämma vad avser särskild granskning samt medrevisor. Då minoritetsskyddet ska kunna utövas av varje medlem och röststyrkan saknar betydelse önskar Bolagsverket att detta förtydligas i lagtexten.

Bolagsverket ställer sig också frågande till varför regeln om att en tidigare aktieägare, som var upptagen i röstlängden för den bolagsstämma som beslutat om särskild granskning, har rätt att ta del av granskningsyttrandet inte har någon motsvarighet för den som varit föreningsmedlem. Rätten att ta del av yttrandet bör enligt Bolagsverkets uppfattning också tillkomma tidigare föreningsmedlem samt även omfatta den som ansökt om granskning direkt hos Bolagsverket, utan föregående stämma, men som senare upphört att vara aktieägare eller medlem.

Slutligen noterar Bolagsverket att lydelsen avseende minoritetsrevisorns mandattid är missvisande. Den ska avse tiden till och med årsstämman under nästa räkenskapsår (jämför tidigare lydelse av paragrafen samt 8 kap. 2 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar). En korrigerande förslagen i SOU 2015:49.

Detta yttrande har beslutats av chefsjuristen Peter Källenfors. I den slutliga handläggningen har också avdelningsjuristen Johanna Sahlman, produktansvarige Charlotte Nilsson och enhetschefen Bo Lagerqvist deltagit. Föredragande har varit juristen Pernilla Nylén.

Peter Källenfors

Pernilla Nylén